

NYCKELPOSTEN

Nr 3-90

Henry Wallin

FÖRENINGEN NYCKELHARPAN

NYCKELPOSTEN 3/90

Medlemsblad för Föreningen Nyckelharpan
Utkommer med 3 nr per år. Medlems-/årsav-
giften, 50:-/år. PG nr 491 82 94-2.

REDAKTION:

Sven Nordin
Laduvägen 16, 142 33 Trångsund
tel. hem 80-7712477 arb 08-7074672

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE:

Christer Kvarne, ordförande
Götgatan 107A, 116 62 Stockholm 08-412512

Bertil Wettersten, kassör
Dubbelvägen 12, 137 57 Västerhaninge

Övriga ordinarie styrelsemedlemmar:
Eivor Erkas, sekr. Kierstin Enström, ledamot. Bertil Svensk, ledamot.
Suppleanter: Claes Yngve och Ulla Brandt.

Omslaget : Tuschteckning , utförd
av *Henry Wallin*,
Uppsala.

Föreningen Nyckelharpan och
Nyckelposten ber att få hälsa
alla nya medlemmar hjärtlig
välkomna i föreningen!

Redaktören har nu äntligen plitad ned ett nytt nummer Nyckelposten. Det var inte länge sedan man önskade god-jul tycker jag... Glädjande nog har Nyckelposten fått fler nya medarbetare. Red får hjälp av Sture Möllerman med "Lyssnat på". Litteratur- och fonogramlistan lovar Bertil Svensk att hjälpa till med. Distribution av Nyckelposten handhas av Claes Yngve. TACK och Välkomna till Nyckelposten. Trevligt vore om någon skulle kunna ta hand om "spelmansporträtt" det tror jag är ett roligt och inspirerande "jobb". Man får ju fria händer att själv hitta på spelmän och spelkvinnor. Kompositionstävlingen är nu avgjord sesid 10. Glädjande nog kommer det insändare till Nyckelposten det tycker jag är roligt fortsatt så! Ny påminnelse: Adressändringar skall inte sändas till red utan till Bertil Wettersten. Äldre nummer av Nyckelposten kan ej beställas från red ! Glöm ej att ange om Du vill ha insänt material, återsänt.

Kanske nytillkomna medlemmar undrar vad de tre sista bladen i Nyckelposten är för något . Jo det är "Svenska Landsmål" som skall klippas ur och vikas. I och med detta nummer så är samlingen komplett. Det är kanske lite knepigt att fästa ihop häftet. Har någon en bra idé? Man kan kanske sy ihop häftet i ryggen? (se sidan 3 Nr 3-1989). Nyckelposten efterlyser en person som är villig att rita en "rolig gubbe". Gubben är tänkt att vara med lite här och var i tidningen, med meddelanden, vitsar och liknande.

Ni som skriver artiklar till Nyckelposten var vänliga gör inte anteckningar och rättelser inne i texten. Detta stör nämligen ordbehandlingen. Gör därför anteckningarna i marginalen.

Redaktionen önskar alla läsare GOD-JUL och GOTT-NYTT-ÅR !

INNEHÅLLSFÖRTECKNING :

Sidan 3Redaktören har ordet.
Sidan 4Insändare
Sidan 5Utställningen i Österby
Sidan 6Hasse renoverar
Sidan 7Christer Kvarne
Sidan 8Väsen
Sidan 9Saxat
Sidan 10Kompositionstävlingen
Sidan 11	... Kurt Flintberg
Sidan 12Marsh och polska
Sidan 13Sahlströms minnesfond
Sidan 14Liljevalchsutsällningen
Sidan 15Bildsida
Sidan 16Världens största ...
Sidan 17Nyckelharpstämposång
Sidan 18Insändare
Sidan 19Bildsida
Sidan 20Tävlan i Film
Sidan 21Annons
Sidan 22Åland
Sidan 23Lyssnat på
Sidan 24Efterlysning

Anton Jernberg
avled den 2:a
nov 1990.

Se sidan 5

•••••
••••• Nästa manusstopp •••••
••••• 10:e feb -91 •••••

U S A

Brev!

Hej, Nyckelposten!

Ni efterlyser nyheter om vad som pågår utanför Stockholm som har med nyckelharpan att göra. U.S.A. ligger som bekant en hel del utanför Stockholm, och ibland dyker upp nyckelharpor här också. Jag berättar om en sådan händelse.

I fem år nu har man hållit Scandinavian Week at Buffalo Gap, en veckokurs i skandinavisk musik och dans. Kursen äger rum i samhället Capon Bridge, Nest Virginia, två timmar väster om nationens huvudstad Washington D.C. Kursstället är ett före detta scoutläger, Buffalo Gap, som nuförtiden används av olika folkdansgrupper. Till Scandinavian Week har kommit danslärare och spelmän från Sverige, Norge, Danmark, och även inhemska USA-bor. Just i år har hänt någonting verkligen sällsynt. Nyckelharpan stod på programmet, och läraren hette Leif Alpsjö. Vi var två spelgrupper, en grupp på fem spelmän som hade några års erfarenhet, och en grupp på sju stycken nybörjare. Det blev en lektion varje dag, och vid veckans slut var det klart att alla hade lärt sig mycket. Intresset väcktes stort hos nybörjarna, och vi andra fick en chans som man inte ofta får när man bor så långt ifrån Uppland. Kul var det! Fiolspelmännen lockades dit av Leifs spelkamrat Bosse Larsson. Förutom ett tiotal trevliga låtar fick vi historier om

Viksta-Lasse och Hjort Anders. Dessutom påstod Bo att han var huvudmannen i nyckelharpsavskaffningskommittén, och det blev temat för återkommande skämt under veckan. Särskilt nämnvärt var en begravningsceremoni, där en nyckelharpslåda tjänstgjorde som likkista och pastor Bo Larsson officierade. "Vi är komna tillsammans för att jordfästa Nick L. Harpa... tack och lov!"

Till kursen kom ett hundratal deltagare, och egentligen borde man erkänna att de flesta kom för att dansa. Även i detta sammanhang dök Leif Alpsjö upplandsdanser stod på programmet, med Leif som lärare och Bo som spelman. Christine Kalke från Washington, D.C. var partner till Leif och lika duktig som danslärare. Veckan hade också ett norskt inslag. Rolf och Magny Karlberg från Valdres i Norge lärde ut valdressspringar, och Håkan Asheim från Valdres spelade till dans och höll dessutom kurs på hardingfele.

Till slut får jag berätta att det blev en sällsynt skara galningar som kom till kursen, både kursdeltagarna och de gästande lärarna. Alla hade roligt, och många åkte hem med tanken att återkomma nästa år. Veckan blev alltså högst lyckad.

Och trots att kursen sker i Amerika är alla välkomna. Ta harpan och humöret, bara, och kom!

Med hälsningar från
nyckelharpslandet U.S.A.

Varför gå i dyn å sörja,
när man kan va på
isen å ha de glatt!

red

Esbjörn Hogmark

Örbyhus 90 10 08

NYCKELHARPULSTÄLLNINGEN I ÖSTERBY 1990.

Årets nyckelharpsutställning i Österby bjöd inte på några större sensationer. Antalet inlämnade harpor var förhållandevis lågt. Ca 60 st. Inga gammelharpmodeller dök upp. Den typ av experimentharpor med stämmekniken nedflyttad till stränghållaren uteblev helt. Nej i år var harporna av konventionell kromatisk typ allihop utom en som var inlämnad av Tord Johansson från Ösmo. Tord bygger 4-radiga harpor med omvänd mekanik, en sådan där mekanik som gör att man kan använda samma grepp på harpan som på en fiol. Eftersom jag själv under den gångna vinter tillägnat mig en del färdigheter på en harpa av den här typen som jag fått låna av Tord så var det nu första gången som vi hade tillfälle att bedöma ljudkvaliteten. Om jag inte minns fel gav vi en 3:a på ljudet. Jag jämförde senare med den harpa som jag lånat av Tord och kunde då konstatera att den lät avsevärt bättre. Det finns alltså möjlighet för harpor av den här typen att låta bra. Själva bedömningen blev i år något sönderryckt av att både Hasse Gille och jag måste göra avbrott för att delta i VM:et. Jag gjorde dessutom en avstickare senare på kvällen. Jag hade lovat att göra ett kort framträdande vid Örbyhus slott. Rykten hade gått som sade att kanske kungen skulle komma dit. Det visade sig att verkligheten överträffade de vildaste föraningarna. Tillställningen var späckad med kungar drottningar, prinsar och prinsessor mm. Det hela hölls som ett slutet

kalas för att fira grevinnans 50-årsdag. Men det var ju inte det som den här artikeln skulle handla om. Jag tror inte att jag skall fördjupa mig allt för mycket i detaljer kring själva bedömningsresultatet i år. Det påminner för övrigt en hel del om resultatet från 1989. Som vanligt lade vi undan ett antal harpor för att senare bedöma i en slutomgång.

Slutstriden stod i år liksom i fjol mellan Bertil Persson, Anders Hellstrand och Olle Plan. Det var ingen lätt uppgift att skilja dessa herrar åt. Vi enades dock om att Bertil Perssons harpa (en av de två som han lämnat in) skulle få första pris.

Som avslutning skulle jag vilja mana flera harpbyggare att utnyttja tillfället till att ställa ut sina instrument och få dem bedömda. Och var inte för rädda att prova ut de förändringar som ni tror skulle kunna bidra till nyckelharpan utveckling mot ett ännu intressantare instrument än vad den redan är,

MVBH (Med Vänliga Bygg-Hälsningar)

Esbjörn Hogmark

**Gustav Anton Jernberg, Österbybruk
avled fredagen den 2:a november 1990.**

Anton Jernberg, född 27/4 1909, var en av 1900-talets stora spelmän. Han medverkade bl a till att Eric Sahlström höll de första byggkurserna för nyckelharpa i Österbybruk, där t ex Hasse Gille började bygga. Han såg även till att det blev spelkurser. Han förstod att något konstruktivt måste göras för att nyckelharpan skulle överleva som företeelse, och att nya spelmän på instrumentet måste växa fram.

red

... det glesnar i den äldre generationen av spelmän, som varit en så viktig länk mellan de äldre och den moderna folkmusiken. Trots bedrövelsen känns det ändå tillfredsställande att vi fick den jernbergska musiken så pass väl dokumenterad, som vi fick. Både i fråga om spelsätt, idiom och låtar och inte minst vad han viste om de enskilda låtarna.

G Ahlbäck

Hasse renoverar - och svarar snällt på frågor.

- Du får ju ta emot en hel del harpvrak för renovering. Kan du berätta något om det.
- Ja, det blir väl en 6-7 st per år. Men jag tar inte mot dem om det är "alldeles för djävligt illa". Först måste jag bedöma om harpan alls håller för en uppsträngning. Sedan gäller det att återställa så nära originalskick som möjligt. Om jag måste göra nya detaljer så skall dessa ansluta till det gamla. Fast jag anser att det ändå måste synas att det är nygjort. Vanligen sätter jag en etikett i harpan och anger årtal för renoveringen. Framtidens ägare måste veta att harpan åtgärdats på något sätt.
- Vad för slags harpor får du in? Och varifrån kommer de?
- Vanligast är det arvegods men också harpor inköpta på auktion. Det blir både kontrabas och silverbas, mer sällan kromatiska.
- Kan du säga mer i detalj hur du gör?
- Locken har ofta sjunkit och spruckit. Går de att laga, gör jag det. Nisse Nordströms harpa fick ett 30-tal lappar och Gunnar Ahlbäcks harpa var nog värre ändå. Ibland är dom maskstunga men det är av mindre betydelse. Om jag kan behålla det gamla locket får jag tillbaka originalljudet. Med nytt lock kan jag aldrig återskapa ljudet. Men ibland är locket så dåligt att jag måste sätta dit ett nytt om harpan ska bli spelbar.
- Mer då?
- Ibland är leklådan trasig, ibland leken. Ofta måste jag sätta i nya löv och nya nycklar. Ibland stämskruvar.
- Har du verkligen aldrig hittat någon trollpåse i de här renoveringsobjekten?
- Neeej. Fast ibland har jag satt in en påse - om jag tycker ägaren är värd det.
- Vad stoppar du i den då?
- Säger jag inte.
- Ja men bibelblad? Fladdermusvingar? Skägg-

- strån? Eller gamla tänder som Ceylon trodde?
- Nehe du det svarar jag inte på.
- Hur är det med strängar då?
- Det är ett djävla provande. Man får ta mjuka resonanser för att inte belasta harpan för mycket. Värst är det med spelsträngarna. Man måste få fram en bra balans och den gamla klangen. Som regel måste man ta mjukare strängar ibland t o m sensträngar. Det gäller spec på G-basen, men även C-basen på silverbasharpan som måste få rätt "timbre". Sensträngar finns att köpa, inget problem.
- Och botten då?
- Den är vanligen hel men sargerna kan vara trasiga bitar kan saknas och tvärbitar spruckit.
- Har du aldrig hittat någon spännande anteckning inuti harporna?
- Ibland finns det nån blyertsskrift t ex byggar eller ägarnamn. Jag letar alltid efter dylikt med ficklampa och tandläkarspegel, men hittar tyvärr sällan något. Man signerade inte "efter gammalt".
- Och hur är det med stråkarna då?
- Ibland måste jag laga ibland bara byta tagel. Ibland gör jag en helt ny.
- Vilken är den äldsta harpa du fått in?
- Det är en kontrabas från senare hälften av 1700-t. Den kommer från Roslagen och hamnade i Edsbro. Den är oerhört mycket spelad, mest spelad av alla jag haft, mycket nött. Den måste ha tillhört en storspelman från början kanske Byss-Kalle.
- Mer då?
- Ja, Justus Gilles harpa. Han var mycket kinkig, och mycket noga med G-strängen. Den skulle ligga högst så att den ljud mest av basarna.
- Men vad är det för harpa du har liggande i den där lådan på golvet?
- Jo det är Joel Janssos harpa. Den har hans dotter lämnat in, för nu tänker hon börja spela på den. Det står om den i Lings avhandling, du vet. Den är byggd med lös sarg och lös botten, precis som en kursharpa, dvs den är inte urholkad ur ett stycke. Den är byggd av Anders Wadman. Joel köpte den när han var 15 år, och han hade bara denna sedan hela livet. Det märkligaste är lekens konstruktion. Knaverhuvudena vilar i en ram som styr nycklarna. Och bakre ramen är enkel så att nycklar na sticker ut där när man spelar. Harpan är mycket nött. Kroppen är bearbetad med skulpturjärn, ser ut som hamrad kopparplåt. Harpan var ny när Joel köpte den, bör ha varit omkring 1907. Stråken är högt välvd, och det är den längsta stråke jag nånsin sett, 58 cm. Taglet spänns med tummen. Hoppas nu att harpan verkligen blir spelad på.
- Vad tycker du om ljudet?
- Klangen är karaktäristisk för Joel. Det är en vek A-sträng (0,43 mm). När man satsar på en

sån sträng blir det samma effekt som när man spelar blues på ett litet munspel - tonen söker sig nerifrån upp till normal tonhöjd - just detta var ju karaktäristiskt för Joels spelsätt. Det har aldrig varit sensträngar. - Harplådan då?

- Ja den har Joel själv gjort. Den är mycket enkel, snarast ett träskrin, helt utan inredning. - Men vad är det som ligger i soffan?

- En fiolstämd harpa, E A D G, som en fiol. Varje melodisträng har en dubblett, ytterligare en sträng stämmd i en oktav under. Spelar man på en sträng så låter 2 strängar. Båda strängarna nås med stråken. Men sedan är strängarna vridna så att när de träffar löven så ligger de ovanför varandra. Det blir en djup klang som en hardangerfela. Ja, den är alltså fyrradig, ungefär som Tord Johanssons harpor eller Säterharpan.

- Vad vet du mer om den?

- Byggt i början av 1900-t, troligen i Norrtäljetrakten. Den har använts att ackompanjera på i en dansorkester, har aldrig spelats på av en spelman. Det är en silverbaskropp med oxögon, nästan Jonas Spetsmodell på skrovet. Och 10 resonanser.

- Vad mer vill du säga?

- Det är viktigt att vara försiktig, inte "klanta till det" återställa så nära originalskick som möjligt. Ta inte bort lack, patinan skall vara kvar. Det blir naturligtvis mer ingrepp om harpan skall göras spelbar än om den bara skall hänga på väggen. Första bedömningen måste vara: håller harpan att stränga upp, eller skall den få förbli museiföremål.

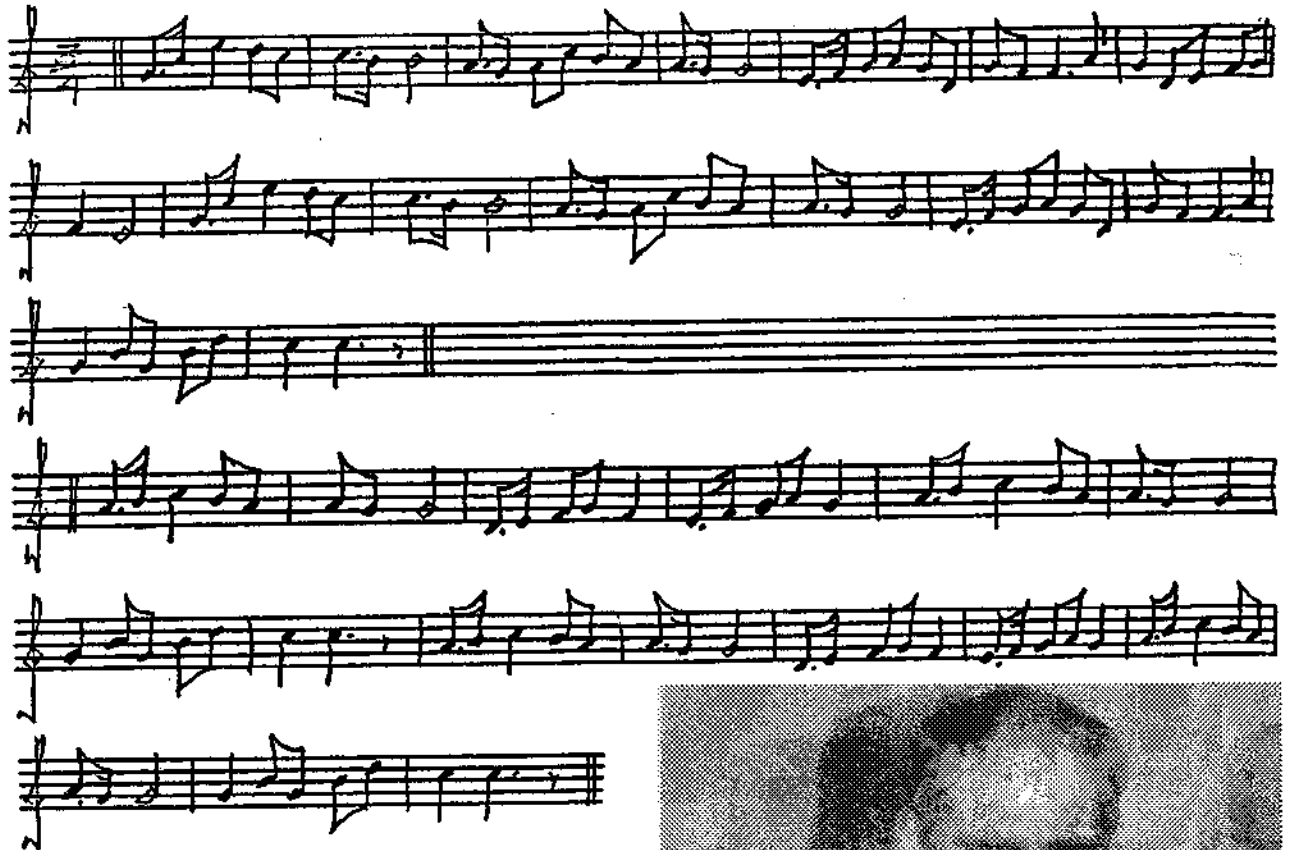
- Nä hurrö, räcker det inte nu? Nu sätter jag på kaffehurran.

Så sen drack vi kaffe, Hasse och jag. Kokkaffe förstås.

Lena Höög

Christers Lillpolska

*Romp av Christer Kvarne,
sannelikt omkring 1983*

I tidningen Nyckelpostens strävan att presentera olika medlemmar ber Nyckelposten att få presentera vår ordförande *Christer Kvarne*, Stockholm. Han är ju välkänd av många, men för nyttkomna medlemmar är det kanske bra att åtminstone få se hur han ser ut och få ta del av en komposition som han har gjort. Nedteckningen av låten är gjord av *Tord Johansson Ösmo*. Tack Tord!

Historiens första världsmästerskap på nyckelharpa avgjordes vid harpstämman i Österbybruk den 16-17 juni. Arrangemanget var en nysatsning av Österby Folkdanslag i samband med folkmusikåret och en av tankarna bakom tävlingen var att hitta en värdig efterträdare till Erik Sahlström, som under sin levnad ofta kallades "världsmästare på nyckelharpa".

En tävling av detta slag får lätt en jippo-betonad prägel men i detta fall lyckades arrangörerna med Gunnar Ahlbäck som huvudansvarig genomföra ett lyckat arrangemang med hög kvalitet både organisatoriskt och musikaliskt. Tävlingen genomfördes i två klasser, en för kromatisk nyckelharpa och en för äldre harptyper. Varje tävlande spelade två valfria melodier inför publik och bedömdes av en jury bestående av Curt Tallroth, Sigurd Sahlström och Anton Jernberg.

Ett brett startfält med många riksspelmän och kända namn hade hörsammat inbjudan och i den inledande klassen för äldre harptyper ställde 10 tävlande upp, mestadels med silverbasharpor men också med harpor av kontrabastyp. De tävlande var i bokstavsordning: Arne Bergman, Österbybruk, Björn Björn, Fole, Katarina Björn, Fole, Hasse Gille, Österbybruk, Peter "Puma" Hedlund, Stockholm, Olov Johansson, Uppsala, Ingvar Jörpeland, Sollentuna, Kjell Landström, Nyköping, Anders Nordfors, Stockholm och Curt Södergren, Österbybruk. Många utmärkte sig med gott spel och Ingvar Jörpeland rev ner extra applåder för sin eleganta kostym i sekelskiftsstil.

Den kromatiska klassen hade lockat 11 deltagare och även här var spelskicklighetsnivån påfallande hög. Startfältet bestod av Ditte Andersson, Uppsala, Ragnar Berglund, Möklinta, Rickard Bernström, Storvreta, Hasse Gille, Österbybruk, Peter "Puma" Hedlund, Stockholm, Ola Hertzberg, Kungsängen, Esbjörn Hogmark, Örbyhus, Sture Hogmark, Uppsala, Olov Johansson, Uppsala, Curt Södergren

Österbybruk och Roland Thalen, Vattholma. I startfältet utmärkte sig särskilt Ragnar Berglund som verkligen lät sin harpa göra skäl för termen kromatisk när han framförde en ungersk Csardas.

Många förvånades av den genomgående höga kvalitén och sällan eller förmodligen aldrig har en publik kunnat lyssna till så gott solospel av så många framstående harpspelare. Juryn hade ingen lätt uppgift, och den hade som tur var ett helt dygn på sig innan prisutdelningen, som ägde rum under söndagseftermiddagen.

Efter traditionellt festtåg och allspel var det dags att presentera världsmästaren i respektive klass. En stor publik hade mött upp och väntade andäktigt i herrgårdsparken. Världsmästare i båda (I) klasser blev, enligt en enig jury, Olov Johansson, 24 år från Uppsala, ett okänt namn för många men ändå välmeriterad spelman: Riksspelman 1984, Viksta-Lasse stipendiat 1989 och professionell nyckelharpspelare på Folkteatern i Gävle under den gångna vinterns folkmusikinspirerade uppsättning av "Amleto".

Olov fick som förstapriser två mycket välgjorda nyckelharpor i silver, tillverkade av silversmeden Rolf Mikkelson, Hargshamn. Därefter fick en mycket glad Olov Johansson ge en kort segerintervju och bevisa sitt mästerskap genom att spela en sololåt för resp. harptyp. Ett sus gick genom publiken när Olov spelade en August Bohlinpolska så att det yrde. Det var inte bara understrängarna som vibrerade...En mycket glad och nöjd världsmästare mötte sedan det samlade pressuppbådet, som trots världsmästerskapet inskränkte sig till en handfull lokaltidningsreportrar.

Hur känns det att vara världsmästare på nyckelharpa?

- Det är hemskt trevligt. Det var jättekul att vara med på världsmästerskapet och dessutom vinna det.

Kan man verkligen tävla i nyckelharpspel?

-Det är ju alltid lite speciellt att tävla i musik men tar man bara inte för allvarligt på det, utan tar det för vad det är, så då är det helt OK. Nyckelharpan är ju faktiskt lite spridd i omvärlden också fast de var inte så välrepresenterade på VM precis... Det är en kul grej med kalla det för ett VM. Det låter lite snofsigare då och dessutom anspelar det på

Erik Sahlström som kallades världsmästare på nyckelharpa när han levde.

För många är Du ett okänt namn. Vem är Olov Johansson?

- Jag började spela för ungefär tio år sen. Så småningom träffade jag Curt Tallroth och började åka hem till honom och lära mig låtar. Sen har jag fortsatt att spela med andra spelmän, Erik Sahlström m fl och utvecklat min stil tillsammans med dom. Nu satsar Du på att spela på heltid. Hur försörjer man sig på nyckelharpa?

-Jag ska undervisa i kommunala musikskolan i Uppsala. Det är faktiskt kö på elever som vill lära sig spela nyckelharpa här. Det har funnits rätt länge, möjligheten att kunna spela nyckelharpa i kommunala musikskolan, vilket inte är så vanligt i Sverige. Sen ska jag undervisa elever från folkmusiklinjen på Sibelius-akademien i Helsingfors som spelar nyckelharpa. Dessutom kommer jag att vara ute på spelningar. Jag är mycket ute och spelar tillsammans med Roger Tallroth och Mikael Marin. Vi trivs väldigt bra ihop och det har gatt väldigt bra. Dom är också med på var nya skiva "Väsen". Den har fått många lovord och den har gett oss en hel del spelningar under hösten och vintern. Sen blir det en del kurser. Sen ska jag åka till Tyskland och inviga ett möbelvaruhus i augusti...

Enligt rykten skall världsmästerskapet hållas vart annat eller vart tredje år och fram till dess kan alltså Olov Johansson titulera sig dubbel världsmästare på nyckelharpa

Skiva, CD eller kassett kan beställas genom:

DRONE MUSIC
OLLE PAULSSON
BOX 37
401 20 GÖTEBORG

SAXAT UR: "TYCK TILL OM TELEVERKET, BILAGAN"

INTE GOD TON

Varför måste ni ha ett sånt otäckt tjut om man råkat slå ett nummer som inte finns? För känsliga öron är det minst sagt plågsamt. Det känns som en bestraffning och man hoppar högt i taket.

Birgitta Holm. Sundbyberg

Svar: Den sk hänvisningstonen är en 'treklang' som inte borde vara så otäck. Men ljudnivån kan kanske ibland bli onödigt hög, dvs varafel inställd. Detta ska vi försöka rätta till. Tonen är internationellt standardiserad, för att man ska förstå dess innebörd även vid utlandssamtal.

NILS ROSÉN TELEVERKETS NÄTAVDELNING

(Är treklängen "musikalisk" så kan det väl inte vara så farligt otäckt? red anm.)

KOMPOSITIONSTÄVLINGEN AVGJORD !

Nu har föreningen Nyckelharpan sin egen signaturmelodi! En trevlig schottis! Juryn var i bryderi men har nu lyckats komma till klarhet med vilken låt som passar bäst och som har alla kvalitéer för att vara en allspelslåt för föreningen Nyckelharpan.

Vinnare är: **Jacop Lindegård**
Nybygget
153 00 Järna

1:a pris: Nyckelharpstråke tillverkad av Bertil Persson, Farsta.

Endast ett pris utlovades för denna tävling, men Sven Nordin skänker 2 st CD-skivor (eller kassett) med Östnora Folkton till 2:a och 3:e plats.

Alltså på andra plats kom:

Bengt Carlsson
Bäckaskogsväg 15
542 33 Mariestad

på tredje plats:
Ingemar Aronsson
Blockstensvägen 64
136 54 Haninge

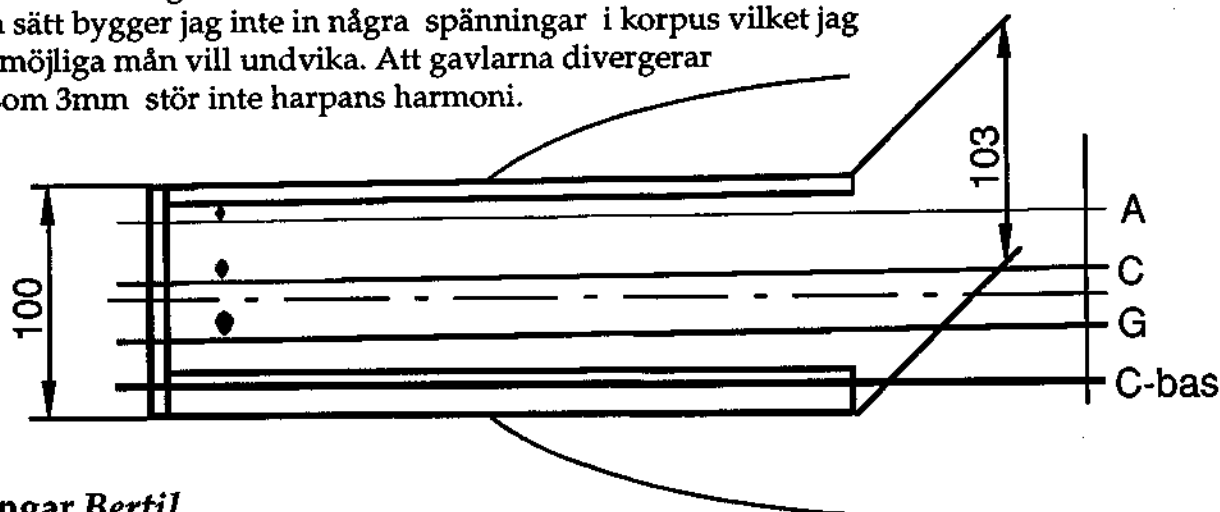
Redaktionen ber att få återkomma beträffande noter och ev kassett på vinnarlåten.

GRATTIS !

"ETT ANNAT SÄTT
ATT KOMPENSERA
FÖR SYMMETRISK
STRÄNGFÖRDELNING
ÖVER STALLET"

I tidigare nummer av NP har man visat hur halsen vrides något från harpans mittlinje vid hoplimning av hals, sarg och botten för att få strängarna centrerade över stallet. Ett annat sätt att uppnå samma resultat och i mitt tycke en enklare lösning är att göra enligt följande: Montera gaveln vid C-basen på normalt sätt. D.v.s följer kanten på halsen. Gaveln vid A-strängen monteras så att den går ifrån halsens kant och erhåller de mått som visas enligt måttsatt ritning. På detta sätt bygger jag inte in några spänningar i korpus vilket jag i mesta möjliga mån vill undvika. Att gavlarna divergerar så lite som 3mm stör inte harpans harmoni.

Hälsningar Bertil

Kurt Flintberg

NÅGOT OM
NYCKELHARPAN
OCH DESS BYGGNAD.

Nyckerharpan (nyckelgiga, knaverharpa), musikinstrument med både stråke och tangenter, har uppmärksammats av historiker alltsedan Olof Rudbecks d.ä. dagar. Man kan betrakta nyckelharpan som ett mellanting mellan fiol och vevlira. Tangentanordningen (s.k. nycklarna) liknar den på vevliran (vänsterhandgrepp), men den spelas med stråke som fiolen. Nyckelharpan är känd ifrån 1500-talet i Sverige och Tyskland. De första beläggen är från målningar i uppländska kyrkor och en från 1500-talet bevarad nyckelharpa. Sin största spridning har den fått i Uppland. Instrumentet upplever i våra dagar en märklig renässans, sedan det väsentligt har förbättrats av August Bohlin och Eric Sahlström. Instrumentkroppen, som tidigare bestod av en urholkad trästock, hade under medeltiden fidelform, blev senare violaartad men bygges numera i violinform. På en fiol avkortas som bekant strängarna direkt med tryck av fingrarna i s.k. olika lägen för att få olika toner. Hur fungerar nyckelharpan? Detta instrument är försett med ett på instrumenthalsen fäst tangentsystem, som i sidled tryckas mot strängarna. I dessa tangenter kallade nycklar eller knavrar finns stift (löv), som vid tryck på knavrarna, förkortar strängarna på bestämda ställen. Med andra ord har man "bara" att trycka in rätt nyckel, så får man den önskade tonen. Nyckelbaspans egenartade ton beror på att när de s.k. spelsträngarna svänger kommer särskilda resonanssträngar i "medsvängning"! Nyckelharpan har med den moderna tiden utvecklats alltmer och således blivit ganska komplicerad. Man kan urskilja två huvudgrupperna:

A. Nyckelharpor utan resonanssträngar.

B. Resonanssträngade nyckelharpor.

Gruppen B kan sedan schematiskt delas:

ENKELHARPA. Namnet på en harpa med en enkel nyckelrad.

KONTRABASHARPA. Sannolikt detta namn beroende på att melodi- eller spelsträngarna ligger på var sin sida (kontra) om den s.k. bordunsträngen (basen).

SILVERBASHARPAN. Denna harpa, som även kallas "C-durharpan", har fått sitt namn efter bassträngen C - en silveromspunnen silkessträng. Som namnet anger lämpar sig detta instrument rör spel i tonarten "C-dur".

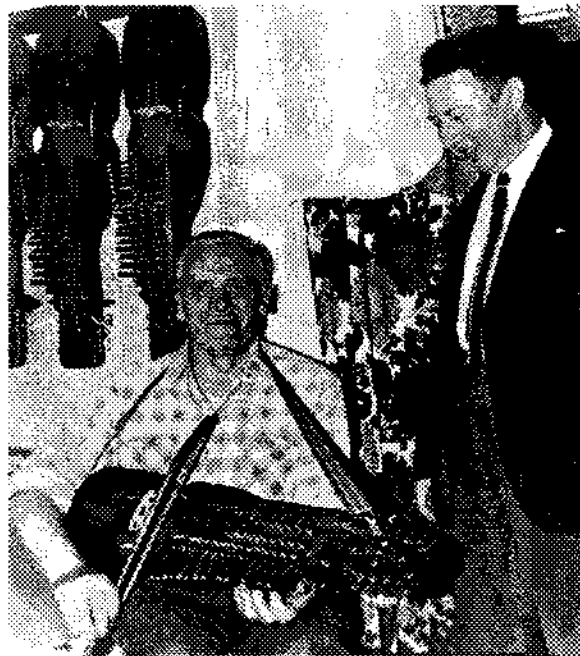
KONTRABASHARPA MED DUBBELLEK. Den ovan nämnda "KONTRABASHARPA" kallas ibland även "kontrabasharpa med enkellek" (-nyckelmekanismen).

"Med dubbellek" avses en utbyggd variant från kontrabasharpan med silverbasharpans andra melodisträng.

KROMATISK NYCKELHARPA. Denna moderna nyckelharpa är försedd med tre separata nyckelrader, (även "fyrradig nyckelharpa av s.k. fioltyp" förekommer.) Kromatisk betyder, att alla halvtons- och heltonssteg finns med, och att man följaktligen kan spela i alla tonarter.

August Bohlin (1877-1949) skicklig fiolspelman och byggare av fioler, lär 1925 ha konstruerat den kromatiska nyckelharpan. I detta sammanhang bör även nämnas Eric Sahlström (1912-1986), Göksby, Tobo i Tegelsmora sn, Uppland - en av de allra främsta nydanarna ang. nyckelbaspans nutida utformning och spelteknik. Dessutom var han en skicklig instrumenttillverkare och pedagog.

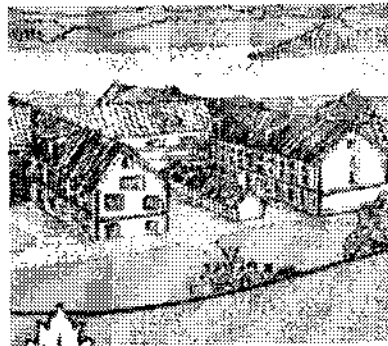
För att studera nyckelbaspans bygge startade jag tillsammans med min hustru och svägerska en vacker sommardag i slutet av 1970-talet med bil från Uppsala mot Eric Sahlströms "nyckelbaspverkstad" i Göksby-Tobo. Vi fann honom på en gård i skogen inte alls långt eg. ifrån Uppsala, men letandet tog oss några timmar. Fastän vårt besök var en chansning fick vi känna oss som väntade och som vänner, fig.1.

De närmaste timmarna kom samtalet att kretsa kring musik, hur musik blir till, och traditioner bevaras, om vårt behov av musik och av egen medverkan, allt efter förmåga. Att få ta emot och få ge genom att lyssna, spela och bygga instrument, det är ett underbart sätt att få umgås. Att få uttrycka sig genom att ge form är alltid att få känna skaparglädje, det kan gälla att pröva en formel för tonhöjd omsatt i trä och strängar eller en livserfarenhet i en visa. Vi hade många frågor med oss som blev tålmodigt och pedagogiskt besvarade. En lista över litteratur blev genomgången, och jag skall här nedan försöka delgiva tidsskriften Nyckelpostens läsare något om nyckelbaspans byggnad.

Fortsättning följer nästa nummer.

"...Låten vann 1:a pris vid kompositionstävlingen "MARSCH" i Tierp den 28:e Juli 1990. Den kom till i samband med rivningen av en dansbana på hembyggsdgården, Pålsgården, i Ockelbo. Pålsgården ligger på en backe som av gammalt kallades Lustigbacken. Lustig hade i gamla tider betydelsen vacker..."

LUSTIGBACKSLÅTEN

ANDERS WOXBERG, OCKELBO

Anders Woxberg, Ockelbo

Från Ingemar Aronsson har Nyckelposten fått nedanstående polska. Den kom till vid den lyckliga tilldragelsen när sonen Alexander föddes. Bilden här intill föreställer Ingemar, som dock vanligtvis ser gladare ut än vad bilden visar.

Alexanders polska

(vår haningelåt) G-moll

Esbjörn Hogmark

ERIC SAHLSTRÖMS MINNESFOND:

Vad gör minnesfonden just nu? Jag får ofta den frågan på mig i egenskap av ordförande, eller som det nu är att Gunnar Ahlbäck och jag har bytt poster. Gunnar är nu ordförande och jag är vice ordförande.

Jag skall börja med att bekänna att vi egentligen gör alldeles för lite och det gäller oss alla i styrelsen med ett undantag nämligen Gunnar Ahlbäck som är den enda i fonden som verkligen har tagit sig tid att uträtta något påtagligt. Jag syftar då främst på Nyckelharpsutställningen i Lövestabruk som kan sägas vara lite av ett enmansverk av Gunnar. Vi nyckelharpspelare och andra som vill värna om det kulturella omkring oss kan vara glada att det finns människor som fortfarande kan avsätta en del av sin tid till att uträtta något utan att få betalt. Nu har jag redan nämnt den första av de aktiviteter som Minnesfonden stått för under 1990. Den andra stora aktiviteten som just nu pågår är att få till stånd ett minnesmärke över Eric Sahlström. Var skall detta minnesmärke stå? Hur skall det utformas, hur mycket får det kosta och varifrån skall vi få pengar? Dessa frågor skall besvaras av en arbetsgrupp inom styrelsen. Aktuella platser på förslag är bl.a. Tegelsmora, Vendel och Lövestabruk. Beträffande utformningen lutar det åt en helksulptur i brons. Kostnaden för en sådan staty är i storleksordningen ett flertal hundra tusen kronor. För att få in dessa pengar har vi diskuterat kors och tvärs men inte kommit på något som skulle kunna ge de verkligt stora belopp som kommer att behövas.

JAG PASSAR DÄRFÖR PÅ ATT VÄDJA TILL TIDNINGENS LÄSARE; HAR NI NÅGOT FÖRSLAG TILL HUR VI SKULLE KUNNA SAMLA IN PENGARNA SÅ TVEKA INTE MED ATT HÖRA AV ER:

Jag skulle även vilja vädja till Er som gärna skulle vilja göra en insats i fondens tjänst. Hör av Er så kan vi diskutera hur Ni bäst skulle kunna passa in i fondens kommande arbeten. Slutligen vill jag nämna att Åsa Jinder kommer att hålla en konsert i Uppsala den 13:e denna månad. Behållningen ifrån konserten går oavkortat till minnesmärket. En mycket hedersvärd insats från Åsas sida alltså som vi tacksamt tar emot.

Övriga frågor som fonden nu arbetar med är inte av samma dignitet och därmed intresse varför jag nöjer mig med denna redogörelse. Fonden har också arbetet med att ge ut ett handskrivet notverk ifrån Lövestabruk i faksimil. Utgåvan kommer att vara påkostad och som vi hoppas bli mycket eftertraktad bland nyckelharpsfolk och andra. Glömde nämna att noterna givetvis undantagslöst är på gamla låtar som spelades på nyckelharpa och fiol kring sekelskiftet.

Å Eric Sahlströms Minnesfonds vägnar

Esbjörn Hogmark

Glöm inte Eric Sahlströms
minnesfond P G nr 461053-1

"Om man haft alla dom pengar som man har betalt i skatt, tänk vilken skatt man då skulle få."

red

Videofilmen "Nyckelharpspelmän i Norra Uppland" kan Du låna på Svenskt Visarkiv eller Musikmuseet i Stockholm. Betr. innehåll se Nyckelposten nr 1 89.

Folk-Musik-Dans i Nordisk Konst.

Konstutställning på Liljevalchs under sommaren i samband med Folkmusik och dansåret 1990.

"Musik och dans har sedan urminnes tider varit en källa till inspiration i bildkonsten." Lars Farago är initiativtagare till utställningen. Han skriver i egenskap av artikelförfattare i utställningskatalogen om att folkmusik- och dansåret utgör en kulturpolitisk kraftsamling. Folk- Musik-Dans i Nordisk Konst är ett avgörande bidrag till att markera dessa konstgenrer och göra dem synliga.

Utställningen visade smakprov på allt från hållristningen med lurblåsare och dansande figurer; stora gästabud i bonadsmålerier från 1600- och 1800-talet; Pehr Hilleströms 1700-tals allmogesamkväm; ett antal mytiska visioner i 1800-talsmåleri som Jacob Blommérs dansande älvor och Ernst Josephsons bild av den spelande Näcken; 1900-talet med målningar av konstnärerna Anders Zorn, Carl Larsson, Sven Erixson, Bror Hjort m fl. Där fanns också folklivsskildraren och konstnären Fanny Brates oljemålning "Nyckelharpspelare."

För mig som aldrig slutat fascineras av: Carl Larssons stämningsfulla "Frukost i det gröna", "Näcken." såsom den skickligaste av spelmän enligt folktron, den romantiskt vackra älv-dansen "Ängsälvor.", Anders Zorns rustika måleri i "Midsommardans.", var utställningen väl värd besöket. Med en kaskad av intryck och upplevelser i form, färg, rytm och rörelse visade utställningen genom arrangörernas val av konstverk att musiken och dansen tillhör det mest ursprungliga hos människan, det folkliga.

En informativ utställningskatalog på 231 sidor fanns att köpa. Katalogen innehåller ett flertal artiklar med fotografier i färg och svart-vitt. De illustrerar både författarnas texter och det stora antalet konstverk som inlånats från

museer, andra samlingar och privatpersoner.

Under tiden som utställningen pågick anordnades musikevenemang en gång i veckan. Där framträdde bl a Ulla Carin Libert och Henry Wallin med att spela Roslagslåtar; Ann Såthe, Ellge Jakobsson, Henry Wallin med Folkliga visor, Roslagslåtar; Åsa Jinder med nyckelharpa. (Uppgifterna hämtade ur utställningsprogrammet).

Fanny Brate
Nyckelharpspelare.
1900
olja på duk, 65x54 cm
National museum, Stockholm

Svensson.

- Saxat ur IZZY-bladet nr 7-90
- BYSS-KALLE - Låtkurs
- fr-sö 23-25/11. Lärare: Ditte Andersson och Hasse Gille.
- Jarl Holmström kommer att dela med sig av sitt vetande under lördagen.
- Upplysningar och anmälan:
• Ulla Lindgren tel: 018-37 11 18.

VÄRLDENS STÖRSTA NYCKELHARPSTÄMMA

äger rum i Österbybruk, alltid helgen före midsommar. Som alla förstår måste den planeras med största omsorg, och det är inte helt fel att påstå att detta arbete försiggår året om, tvärtom! Det gäller ju att under en enda kort weekend ta om ca 4-5000 personer från hela landet - och utlandet.

Egentligen startar arbetet redan veckan efter stämman, då man har ett utvärderingsmöte - vad var bra på stämman och vad kan bli ännu bättre, och vad måste definitivt ses över.

Alla 140 funktionärerna, som samtliga kommer från Österby folkdanslag, är indelade i olika arbetslag med en ansvarig huvudfunktionär. Över dessa finns en stämmokommitté på 6 personer, som träffas 1 gång/månad året runt. Fr o m mars månad t o m utvärderingsmötet deltar även huvudfunktionärerna. På dessa månadsmöten går man igenom planeringen och kollar att checklistan följs; man har ju nu flera års erfarenhet att stödja sig på. Allt måste finnas på plats i rätt tid, från stämpeldynor vid entrén och specialskrivmaskiner för harputställningen till den stora dansbanan (det tar en veckas kvällar att bygga upp den).

Några siffror:

Allspelet drar 3-400 spelmän (= världens största allspel), dessutom finns ytterligare ca 2-300 spelmän i parken. På söndagen kan man ha ca 1200 åhörare. Det går åt 1500-2000 kaffe med bulle eller smörgås. De 204 kg pyttipanna som inköptes (= 700 portioner) tog tyvärr slut redan på lördagen. Lika mycket sallad gick åt liksom en pall läsk = 40 backar. På lotteriet där Sture Sahlströms harpa är första vinsten säljs 6000 lotter.

Inkomster får man från entrén (spelmän går in gratis) samt från kaffe- och matförsäljning. Inga gager betalas ut, utom till t ex dem som håller konsert i kyrkan (som brukar vara fullsatt).

I samband med VM i nyckelharpa som gick av stapeln i år för första gången blev man sponsrade av Östhammars kommun och av ULM (Uppsala Läns Musikråd). Utan detta bidrag hade VMet knappast kunnat genomföras. TACK för det! Visstugan äger rum nere i djupa källarvalven. Där finns 80 stolar, men minst 100 personer trängs för att få vara med. Mängder av saker glöms kvar efter stämman, från ca 1 harpa per år (årets kvarglömda är ännu inte hämtad!), till jackor, paraplyer, tröjor, regnkläder, skor, stämgaflar, harts ("jag hade det i fönstret i rummet intill köket"). Överallt i fönstervrånorna hittas prylar. Ännu har ingen olycka inträffat, men man har en

ansvarsförsäkring på 5 milj. kr. Otäckaste tillbudet hittills var 1989, då tjuvlarvet tjöt först 01.00, sedan 02.00. Någon försökte bryta sig ner till utställningen via vinden. Hur det gick till är ännu ouppklarat. Men kan man tänka sig en hemskare tanke än att någon skulle vandalisera på harputställningen? Ingen försäkring i världen skulle kunna täcka värdena där. Efter detta sover alltid några personer över i själva utställningslokalerna (tack Inge, Håkan och Mikke för att ni ställde upp!). Som sagt, inga stölder eller olycksfall. Men en gång var Hasse Gilles spelpall helt borta, och man måste snabbt snickra en ny på söndagsmorgonen. Senare hittades den förstås, så nu har man för säkerhets skull två stycken. Varje höst samlas alla funktionärer med respektive och har stor fest, middag med dans, och naturligtvis på Herrgården. Glädjen står högt i tak, med god mat och mycken sång. Vid festen nu i oktober sjöng vi alla en helt nydiktad visa, skriven av Rigmor Lenke. Även om man kanske inte känner igen alla personer bakom namnen som förekommer i visan ger den ändå en bra bild av allt arbete som måste utföras på stämman. Utan alla dessa frivilliga krafter skulle ingenting fungera, och vi alla vore en stor upplevelse fattigare. Tack alla ni som åstadkommer denna glädjens stämma - även om ni ibland tycker det gnisslar väl mycket om oss.

Vi ses 1991 igen, helgen före midsommar.

Visan återges (har fått tillstånd till detta).

Lena Höög

(visan återges på nästa sida)

REWARD

Belöning, i form av ära och att göra redaktören lycklig, utgår om Du skriver till:

Nyckelposten!

Skriv om vad som helst.

red

Nyckelharpstämмосång
Mel: **Flickorna i Småland**

1. För att det ska bli stämman, det finns en kommitté
som tänker och planerar, sa inget går på sne
Det är Anders, Ingabritta och Maj-Britt med så klart,
och Christer, Bosse, Inger som ser till att allt tar fart.

Refr-: Men det var vi som gjorde stämman, som jobba och tog i
och serva alla människor med all var energi,
och lyssnade på harpor som gneds från alla håll
med skavsår i örona, men "smile" är vår paroll

2. Att tält och kiosker finns på plats, är Bosses ambition,
men dansbanan vid vagnshuset har mist sin position.
Karl-Arne ordnar björkar, ett hundratal helt klart,
och Göran med sitt städarlag gör Herrgårn ren med fart.
Refr: Men det var vi

3. I köket basar Iris och Berit med briljans.
Dom fixar pytt i panna, sa god finns ingenstans,
och Maj-Britt kokar kaffe och smörgåsarna brer
med både korv och ost, tja vad kan man önska mer.
Refr: Men det var vi

4. Kom och köp en lott av oss och nyckelharpan vinn,
det ropar Einar och hans folk, att turen den är din.
Nej satsa på chokladhjul tycker Olle och hans fru
för fina vinster har vi och choklad det smakar ju.
Refr: Men det var vi

5. Eine och Birgitta säljer glass och annat smått,
som skivor, kort och smycker. och även lite gott
En vagn så röd med lucka på, man undrar vad där göms,
Jo Rolf med vegamössa säljer korv tills burken töms.
Refr: Men det var vi.....

6. Kansli det har vi också, där kan man veta få,
var närmsta toa finns och när nästa buss ska gå.
Entrén den sköter Mats så att pengar flyter in,
och Börje har låst dörrar och stängt varenda grind.
Refr: Men det var vi

7. I juryn som bedömer hur harpor låta ska,
där finns det många spelmän som vet hur det ska va,
och Inger skriver protokoll om harpors väl och ve,
och Bengt och Roine hänger dom på rad för att beses.
Refr: Men det var vi.....

8. Att elen ska fungera det sköter Christer om
och att räkna pengar gör Inga-Britta Blom,
Vi alla som ni sjungit om vill tacka var och en
och om ett år sa ringer vi och ber om hjälp igen.
Refr: Men det var vi

Och över alltihopa vakar Anders Söderberg

Rigmor Lenke

Innsändare

Tistedal 17/10-90.

Til Nyckelposten.

Etter å ha lest innsender i NP nr 1-90 fra Ragnhild i Kongsvinger fant jeg det på sin plass å följere opp med en ny - denne gang fra grensetrakten Halden-Svinesund-Strömstad. Min kone Berit og jeg bor i Tistedal ved Halden og har vert med i Nohottarnas Folkdanslag, Strömstad siden 81. På den måten fikk jeg anledning å gå på kurs å bygge meg en nyckelharpe, og i håp om å få lære meg å spille på instrumentet gikk jeg med i Hogdal Spelmanslag som for övrig står for musikken til Noh.Folkdanslag.

En av spm.lagets medlemmer - Bertil Dahlberg, Strömsted - spiller foruten fiol også n.harpe og han komponerte straks en n.h.låt i anledning av at spm.laget nu hadde fått norsk innslag. Dette var jo en hyggelig velkomst som jeg satte stor pris på og vil herved benytte anledningen gjennom NP og med Bertil Dahlbergs tillatelse å få dele denne schottisen med flere om redaksjonen tillater det. Hogdal Spelmanslag ble stiftet allerede i 1943 av nu avdöde riksspelman Arthur Lundberg, laget består i dag av fem svenske og tre norske medlemmer. Selv spiller jeg også trekkspill. Vi trener vanligvis hver fredag. En fin gjeng spelmän og ui har det hyggelig sammen. Med "Gränsträffen" av Bertil Dahlberg vil jeg til slutt hilse til alle NP's venner.

med spelmanhilsen

Walther Hansen

Gränsträffen. Schottis.....

Bertil Dahlberg-82

Bertil Svenske's
Bildsida

BJURAKERSTÄMMAN
15/7-90

MÅNADSMÖTE 11/ 10 -90
LEIF NYGREN OCH HASSE RUTA

MÅNADSMÖTE 13/ 9 -90
ANN-MARI OCH SVEN NORDIN

BJURAKERSTÄMMAN
15/7-90

VENDEL 22/ 7 -90

**Esbjörn
Hogmark**

Örbyhus 90 10 08

SPELMANSTÄVLAN I FILM 1990

I år var det den 45:e spelmanstävlingen sedan starten 1946 och som oavbrutet har hållits på Björkparken i Film.

Film är en liten kyrkby som ligger en mil utanför Österbybruk om det nu skulle vara någon avlägsen prenumerant som inte känner till detta. I juryn satt liksom förra året Kurt Tallroth, Mac Olsson och jag. Den här tillställningen har blivit något av en ritual för oss som sitter och dömer. Först träffas vi över en kopp kaffe och ett par goda hemlagade smörgåsar. Sedan får vi veta av arrangörerna att det ser magert ut på deltagarlistorna. Vi går då ut i publiken och raggar. Tio minuter senare har vi åtminstone fördubblat deltagarantalet. Då är det dags att gå upp på domarpodiet. Publiken är trogen dessa tävlingar. Så gott som fullsatt framför scenen. Tävlingarna skulle inledas med "Gammelharpa" men det visade sig att det endast var Arne Bergman från Österbybruk som anmält sig i den klassen. Vi bestämde då att Arne skall bli bedömd tillsammans med de som deltog i den kromatiska klassen. Eftersom den här tidningen i första hand skall bevaka nyckelharpans intressen så begränsar jag mig till att referera den klassen. Följande personer deltog med sina respektive två låtar:

Ola Hertzberg Kungsängen, Hej faderi skubergarn, Kviddevitt valsen
Anders Mattsson Örbyhus, Vaggvisa fr Örbyhus Egen Komp., Vals e Tegenborg
Helena Sahlén Alunda, Tobogubben, Andakten.

Arne Bergman Österbybruk, De Geers polska, Gammal vals fr Österby Lazarus.

Lotta Franzen Uppsala, Ekströmsvalsen, Polkett e Joel Jansson. Ditte Andersson Uppsala, Klockstapelvalsen, Dalmarschen.

De tre första platserna belades av Anders Mattsson, Arne Bergman och Ola Hertzberg i nämnd ordning. Anders gjorde en mycket fin insats och det märktes att hans spel hade fått en mera mogen karaktär. Anders blev ju riksspelman tidigare i somras och det var väl bl.a. resultatet av ett flitigt tränande inför detta uppspel som gav resultat. Arne nådde sin placering på säkerhet och rutin. Jag vet inte hur många gånger i ordningen som Arne deltagit och på gammelharpa har det blivit ett antal segrar genom åren. Ola var en ny bekantskap i detta sammanhang. Ola är ung och lov som man säger och vi kommer förmodligen att få höra mycket av om honom framöver. Det var allt ifrån Film för den här gången.

Vi ses i nästa år!! ELLER HUR!!

Esbjörn H.

Definition på företeelsen

...Riksspelman

Zornmärkesuppspelningarna är sedan 1933 en institution inom den svenska spelman rörelsen och lockar varje år ett hundratal spelmän till uppspelning inför jury. Ändamålet med uppspelningarna är "att enligt Anders Zorns intentioner på ett traditionsbevarande sätt vidareföra och skapa förståelse för den musik och de spelstilar som vi ärvt från äldre tiders spelmän". Konstnären Anders Zorn tog 1906 själv initiativet till den första spelmanstävlingen i landet och i hans intentioner låg bl a en önskan att bevara eller "frysa" 1800-talets folkliga repertoar och spelsätt, främst på vallhorn och fiol.

Efter 70-talets "gröna våg" -rörelse har denna antikvariska syn på folkmusiken till viss del luckrats upp. Förutom på de av hävd räknade folkmusikinstrumenten djurhorn, fiol, klarinett, nyckelharpa och spilåpipa, finns nu riksspelmän även på dragspel, munspel, säckpipa och stråklarpa.

Ansvariga för uppspelningarna är Zornmärkesnämnden inom Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur. Det är också nämnden som utser den jury som bedömer de uppspelandes kvalifikationer. Spelmännen får spela tre låtar som bedöms efter:

- 1) Allmän musikalitet och kunnande.
- 2) Egenskaper som spelman.

Den som erövrat Zornmärket i silver har rätt att kalla sig riksspelman.

red

ANNONS

Maj 1990

EMMA reserverar sig för förändringar i priser och sortiment.

FOLK

-musik
-dans
-dräkt

HOS EMMA FINNER DU ALLT UNDER ETT TAK
LP o kassetter: Sverige, Norge, Finland. Även squaredans och visor.

Folkdans: instruktioner-noter-kassett.

Folkdräkt: bilderböcker-sömnadshäften.

Spelskolor: fiol, nyckelharpa, durspel, munspel, kohorn, spillåpipa.

Fiol: all svensk litteratur om fiolspel och -bygge. Även utländska spelskolor och etydhäften.

Byggbeskrivningar: fiol, säckpipa, nyckelharpa. Ritningar och virke.

Visböcker: stora och små. Ballader.

Nyckelharpan, Folkmusikboken och Uppländsk folkmusik kan fortfarande köpas från EMMA.

Vi som arbetar i EMMA är själva spelmän och dansare och har därför lätt att förstå dina önskemål. Ring gärna.

Fiolstråkar

Fiolstråkar är vår specialitet och alla EMMAS stråkar är noga utprovade och felfria. Varje stråke är värd sitt pris. Givetvis får du låna stråkar på prov. När du byter till bättre stråke köper vi tillbaka den gamla för vad du givit om den är i bra skick och köpt hos EMMA.

Alla utföranden och kvaliteter

Alla storlekar 1/8 1/4 1/2 3/4 4/4

Alla märken t ex Thoma, Paulus, Knoll, Pfretzschner, Dürrschmidt, Paesold, Raun Mönning, Penzel, Schicker, Steinel m fl.

Brazilträstråkar nya o beg 350 - 900-

Fernambukstråkar nya o beg, nysilver, silver och guldstråkar. Alla prislägen från 1200:- och uppåt.

Ring så resonerar vi om vad du vill ha.

NYHETER - BÖCKER:

Nya Byss-Callehäftet, 14 låtar, historik	110-
Mattsson: Helan går-150 skålvisor	185-
Fula visboken, inbunden	65-
Ling: Europas musikhist.: folkmusiken	490-
Nilsson: Från långdans till bugg	250-
Folkmusikfolket - mycket bilder	85-
Polska-en bok till folkmusikåret 1990	30-
Stålbergssaml.-noter fr Västergötland	170-
Gästrikelåtar efter Spel-Stina m fl	75-

LP-SKIVOR 95:-/st

Norrlåtar: Malsvelodi och Korpens tecken

Groupa o Lena Willemark: Månskratt.

Lena Willemark: När som gräset dot vajar

Kalle Almtöf/Jonny Soling: Hopspelt

Orsa spelmän med Benny Andersson

Iggesundsgänget: På väg vart f-n som helst

Simon Simonssons kvartett: Längs gamla stigar och färdvägar. Hedningarna. Sägskära.

Ale Möllers lyckliga enmansorkester

Åsa Jinder: 10 år som riksspelman och Men inom mig log hjärtat.

Brändström/Sörlin: Strängt taget

Gunnfjans kapell: Dammet lättar

Dalapolisens spelmän: Avlyssningen

Norskt: Agnes Buen/Jan Garbarek:

Rosensfole.

Fioler

EMMA säljer alla slags fioler - barnstorlekar, fullstora, enkla billiga, hederliga skolfioler och bättre fioler för spelmän och konstmusiker.

Alla EMMAS fioler är justerade.

Stall, ljudpinne, strängar o s v är i bästa skick. Fiolen kan användas direkt.

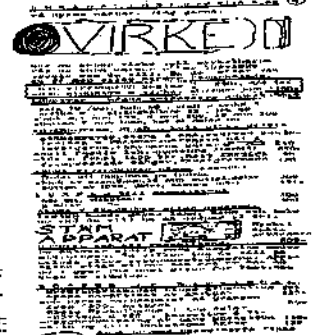
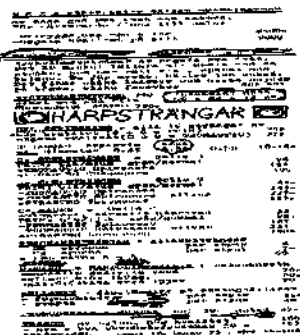
När du köper fiol skall du bedöma ton, utseende och hur du trivs med fiolen. Ring så resonerar vi om vad du vill ha.

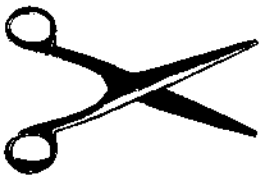
När du byter till bättre fiol köper vi tillbaka den gamla för vad du givit om den är i bra skick och köpt hos EMMA.

NY KATALOG

Beställ vår nya katalog som snart är klar. Ring 0295-300 35 eller skriv.

Exempel på innehållet sidan 2 i katalogen

Saxat ur tidningen "ÅLAND":

Spelmansmusiken stod helt i centrum när spelmansstämman avslutades på Breidablick på söndagen. Bland annat bjöds publiken på nyckelharpsspel av **BARBRO ANDERSSON, GUNILLA WESTIN** och **SVEN-OLOF SANDELL**. (Ska det vara Sundell? red anm.)

Spelmansstämmans evenemang på Jan-Karlsgården på lördagen blev en besvikelse, eftersom det kyliga och blåsiga vädret gjorde att endast ett 30-tal människor trotsade vädrets makter. Spelmansgillet "Spelevinkar" gav upp i kylan men Ålands dragsspelsklubb genomförde sitt program.

På söndagen var det tänkt att spelmansstämman skulle fortsätta på Jan-Karlsgården, men regnet gjorde att man flyttade in till Breidablick i stället. Publiken bjöds bland annat på sång, nyckelharpsspel och framträdande av gruppen Kvinnfolk. Spelmansmusiken stod helt i centrum.

LARS KARLSSON, Mariehamn och **SVEN ANDERSSON, Lemland** fick ta emot Ålands spelmansgilles märke som tack för mångårigt troget arbete inom föreningen. Barbro Andersson och Gunilla Westin spelade nyckelharpa tillsammans med rikssvensken Sven-Olof Sandell och också gruppen Kvinnfolk. Barbro Andersson provspelade en nyckelharpa 1979 och året därpå hade hon skaffat sig en egen.

—Jag spelade lite av varje innan, mest gitarr- och jag sjöng mycket.

Nyckelharpsspelet var tidigare på väg att dö ut, men i dag ser situationen bättre ut.

Finns intresse

—Det finns intresse, men inte tillräckligt med nyckelharpor, än, säger Barbro Andersson.

För Sven-Olof Sandell tar det mellan 200 och 300 timmar att bygga en och hos honom är kön två år. Barbro har i nio somrar gått på kurser på nyckelharpan och hon har i tre års tid själv hållit nyckelharpskurser i Medborgarinstitutets regi här på Åland. I vinter vill hon dock ta sig tid för sitt eget spelande.

—Jag måste utveckla mig själv också, konstaterar hon.

Gunilla Westin började spela för tre år sedan, då hon gick på Barbros kurs.

Nyckelharpan fanns redan på 1700-talet på Åland då en **MARIA JOHANSBOTTER** bördig från Föglö, spelade på krogar i Stockholm.

—Spelmansgillet fick en nyckelharpa på 50-talet och det finns många indicier, förutom Maria Johansdotter, som tyder på att det mycket tidigt fanns nyckelharpor på Åland, berättar Barbro Andersson.

- På 70-talet växte intresset för instrumentet explosionsartat och i dag finns nyckelharpan i bland annat USA, Australien och Storbritannien.

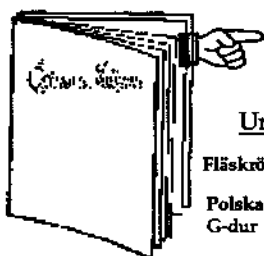
För Barbro Andersson har musik och sång en mycket stor betydelse.

-Utan dem orkar man inte arbeta, det här är min livsstil min nisch.

Cissi Holmgren

NYTT MED *Östnora Folkton*

CD eller kassett med 1 timmes folkmusik.
Tre nyckelharpor, ett dragspel, lite munspel
och gammelharpa.

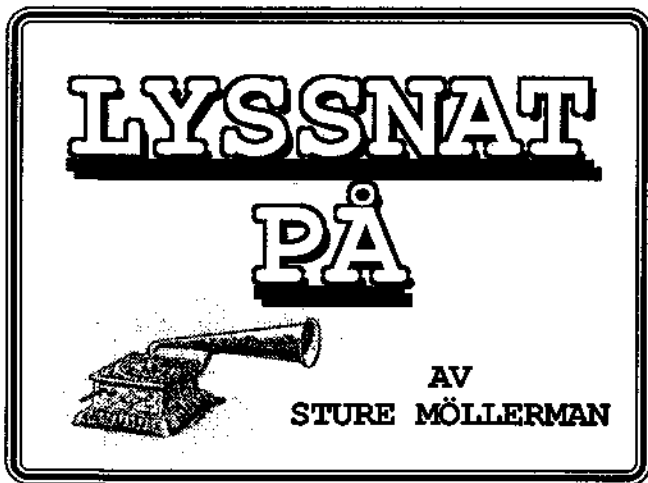
Utförlig 12 sidig "booklet" med svensk och engelsk text.
Kort historik. Notexempel. "Vem spelar vad".
Låtförteckning, låtkommentarer. Fyrfärgstryck.

Urval ur låtförteckning:

Fläskrökarvarsen	Peter Ala	F-dur/F-	Oktobervalsen	Blånn-Olles hambo
Polska eft Janne Wenngren	Hamburgska	C-dur	Polska eft Byss-Kalle	F-dur
G-dur	Hambopolkett	G/D-dur	Värdagjämning	G/C-dur
Polska eft Soling Anders	upptecknad av K P Leffler	1892	Forsamlingen	D-dur

Riktpris:
CD 130:-
Kassett 80:-

Spalten "Lyssnat på" har Sture Möllerman vänligen tagit hand om. Skicka Din "senaste LP" till Sture så får Du den presenterad i denna spalt. red

ÖSTNORA FOLKTON.

Fyra spelmän söder om Stockholm presenterar sig nu på en CD-skiva. Gunnel Asplund på dragspel, Kjell Hagberg, Ann-Mari Nordin och Sven Nordin på nyckelharpor. Sven spelar även munspel på två av dom sammanlagt 28 låtarna.

En mycket välspelad och genomarbetad produkt med tillhörande informativ text. Flertalet av låtarna kommer från Uppland, dom övriga är hämtade från spridda delar av landet.

Hälsingar brukar ofta skryta med att ha duktiga dragspelare bland sina spelmän. Det är dom inte ensamma om (duktiga dragspelare). Gunnel är ett bra exempel på detta. Med sitt stadiga spel bidrar hon till ett knippe mycket dansanta låtar. Dock kan detta ibland resultera i lite för mycket "dragspels-sound" på bekostnad av nyckelharpoklangen.

I en polska efter Byss Kalle där Gunnel tillsammans med Kjelle på kromatisk harpa eller i Möckelmyrsvalsen där Sven har tagit fram munspelet får man lyssna till ett i mitt tycke mera nyanserat samspel.

Annars är skivan omväxlande och rik på klangbyten. Något som inte brukar vara så vanligt i sådana sammanhang. Detta beror till stor del på att man byter om att spela andrastämman samt stoppar in lite munspel eller gammelharpa här och var i skivan.

Den här inspelningen finns även att få som kassettband och kostar då 80:- CD-skivan kostar 130:-. Båda två säljes genom Sven Nordin eller genom Förlaget Emma.

Sture Möllerman

LITE GAMMALT, LITE NYTT...

19 låtar på kassettband spelade av Hasse Gille. 6 st på kromatisk nyckelharpa och resten på kontrabasharpa.

Det var med en viss förväntan som jag började lyssna. Allra helst som flera av låtarna var sådana som sällan eller aldrig tidigare spelats in.

Jag blev allt annat än besviken. Ett brett, friskt och generöst spel, fullt av liv och lust. Hasse verkar vara i högform. Gamla och nya låtar i en härlig blandning

Till mina klara favoriter hör Ridmarsch (Riddarmarsch, trodde jag den kallades) efter Klas Harpare och Brostugan av Byss Kalle. Två låtar som Hasse ofta spelar och som man aldrig kan höra nog av.

Ryttarpolskan efter Erik Ljung "Kusen" från Delsbo - en låt som man sällan hört sen Skägglagens dagar på 70-talet - har här fått en högst personlig tolkning.

Flera av låtarna är Hasses egna kompositioner. Mera bulla, en polska inspirerad av talgoxarnas tjatter. Man behöver inte vara ornitolog för att känna igen detta läte som Hasse så genialiskt återskapat i denna låt. Dropp i grytan, polkett i D-dur som säkert har möjlighet att bli en "storsäljare" i vår uppländska låtskatt är en annan av dessa sena kompositioner.

En låt som också är värd att nämnas är Alprosen, en ländler (!) av Hasse. Den tillkom 1989 i Mittenwald, Sydtykland. Det råder ingen som helst tvekan om varifrån inspirationen är hämtad. Det är med stor musikalisk elegans och humor som Hasse tycks ha tagit tillvara sina intryck från alperna.

Men jag vill inte svälja allt som är gjort på detta bandet. Herrgårds-hambo skiljer sig markant från dom andra kompositionerna. I den finns flera kromatiska tonrörelser både i melodi och dubbelgrepp som gränsar till det rent banala. Den låten tycker jag att han hade kunnat bespara oss. Eller är det kanske så att han med den vill häckla oss lyssnare?

Ska man säga något mer negativt så är det om slutklangen i två av gammellåtarna, där stråktrycket blir så starkt att en främmande resonanssträng på harpan fås att klinga med. Synd på en i övrigt mycket njutbar inspelning.

Sture Möllerman

E F T E R L Y S N I N G

Jag efterlyser ER som har sänt in inbetalningsavier utan att ange varken namn adress eller medlemsnummer Jag har fått in 15 st. inbetalningsavier där samtliga saknade avsändare, av dessa hade 9 st. kontonummer och som jag lyckas spåra insändaren. Jag har även fått meddelanden där inbetalningsavin saknas och där posten meddelar att registrering av beloppet skett, men det underlättar inte mitt arbete. Nu har jag bara fyra avier och fem stycken meddelanden kvar. Jag hoppas få de sista "problemen" lösta genom denna EFTERLYSNING.

Inbetalningsavierna är märkta: Ludvika 90-05-30, Ludvika 90-05-31, Uppsala 1 90-05-09 samt det sista där det saknas allt utom ibet.dat. 90-05-30. Meddelanden är dat. 900530 och 900531.

I vårt utskick 90-09-07 angående höstens program fanns ett påpekande om att läsa på adressslappen för att få reda på om årsavgiften var betald eller ej. Vi räknade med att få svar på våra okända inbetalningar genom detta utskick, men så blev det inte. Av 23 st. medlemmar som ringde eller skrev till mig hade 22 st. betalt för 90. Den 23:e kunde jag inte finna noterad som bet för 90 Så det måste vara någon av de meddelanden eller namnlösa avier jag har kvar.

Vi beklagar de besvär som du har haft med anledning av utskicket, men ett fel har uppstått vid inläsningen av ett antal inbetalningstalonger i namnregistret.

OBS ! var vänlig texta om möjligt ditt namn, jag får inte originalet längre, utan en mycket dålig förminskad kopia på din talong, även de talonger som är stämplade med "person-stämpel" kan i bland vara mycket svåra att läsa. Skriv gärna ditt telefonnummer nästa gång, det underlättar om jag av någon anledning skulle behöva kontakta dig. Vill du inte ha ditt telefonnummer med i vår medlemslista anger du bara detta.

Detta är en av de fyra avierna jag har kvar.
Meddelande talongen fick jag inte plats med.

POSTGIROT SVERIGE 90-05-30 00019 Medlemsavgift	INBETALNING / GIERING A		PSE: OCR/od 1 PSE: 2 + Kante + Avg + Bel +
	491 82 94 - 2		Angif. Kassa/Post
INBETALNING / GIERING A MEDLEMSAVG. 1990	FÖREN. NYCKELNARNA		
	Egget/Andra Vägning		
	Överlämnat		
	50		
31 99 BOKFD 90-05-30		600# <38190152357>	

Bertil Wettersten

Bertil Wettersten
Kassör

Klarinet

Första pris, 40 kr.: A. F. FRANK, Fittja.
 Extra » pokal, skänkt av häradsförbunds G. Ribbing:
 JAN ANDERSSON, Villbärga, 85 år.

Andra » 10 kr.: F. ENGVALL, Knivsta.
 Tredje » 8 » JOHN SCHEDIN, Nora.
 Fjärde » 4 » J. JANSSON, Tolfta.
 Fjärde » 4 » J. ERIKSSON, Vittinge.
 Fjärde » 4 » C. SUNDBERG, Litslena.

Flöjt.

Av prisdommarne till appuntran
 J. M. FRISK, Alunda, 3 kr.

Vid samkvämet på kvällen utdelades följande extrapris,
 som ej förr kunnat bestämmas:

För fiol.

Johan Forsell, Tärna, 5 kr.
 Oskar Karlsson, Torstuna, 5 kr.
 K. Eriksson, Järlåsa, 5 kr.
 A. G. Wallander, Knivsta, 5 kr.
 L. I. Sand, Skokloster, 5 kr.
 Arv. Fjellstedt, Älvkarleö, 5 kr.
 O. Löfström, Bålsta, 3 kr.

För klarinett, nyckelharpa ock samspel.

K. M. Svensk, Österby bruk, 3 kr.
 J. Spets, Morkarla, 3 kr.
 K. E. Bohlin, Tierp, 3 kr.
 J. E. Fors, Örbyhus, 3 kr.
 E. M. Berlin, Bälänge, 2 kr.
 J. E. Jansson, Hällnäs, 2 kr.
 E. A. Källberg, Tierp, 2 kr.
 Bröderna Anton, Emil ock Karl Sundelius, Dalby, 3 kr.
 Henry Bergström, Bålsta, 10 år, två studentskors extrapris, 2 kr.

På lördagens kväll voro samtliga spelmän inbjudna till
 samkväm å studentkårens lokal. Medan man efter prisutdel-
 ningen intog sin supé å Valhallas matsalar, kom någon på den
 goda idén, att man borde gemensamt tåga därifrån till student-
 kårens lokal. Myndigheternas tillstånd var snart utvärkat, ock

så satte sig det långa originella tåget i gång med ett par duktiga spelmän i telen och följt av hundratals åskådare. På fästlokalen voro redan tävlingsskommittéer, prisdommarne och en hel del övriga intresserade, som beretts tillträde, församlade, och så snart spelmanståget anlät, tog den angenäma fästun sin början. Sedan gästerna blivit förplägade med förtäringar och cigarrer, åskade professor Axel EKDMANN ljud och höll följande tal:

Jag hälsar å de kommittéerades vägnar — och jag är viss på att alla andra närvarande också instämna — aftnens heders-gäster, de upplyndska spelmännen och deras båda kamrater från andra landskap järtligen välkomna. Spelmän! Det var oss kommittéerade en glädje att mottaga edra anmälningar i en vecka för vecka svällande ström, och det är oss en ännu större glädje att i dag eller så lyckligt och hedersamt utförda tävlingar, utnå till er vår uppriktiga lyckönskan. För er själva måste det ha varit en värklig tillfredsställelse att höra och se, att det ännu finns mycket talrika skaror av åhörare och flöterinnor, som varit och livligt och tacksamt uppskatta och värdera er vackra konst. En äkta spelman, som äger och känner musiken i sitt innersta, och som vet, hur mycket glädje musiken skänker honom och kan skänka andra, han trivlar inte på folkmusiken värde och på det gagneliga och uppriskande inflytande, den kan utöva i våra bygder, om den får där allt fortärande leva kraftigt. Samma tanke som ni ha härutinnan vi alla, som samlas här för att hälsa er. Och vi vilja tillägga något, rikta önskan till er, spelmän. Den rikedom av vackra och friska melodier av skilda slag, som varje spelman fått lära av äldre spelmän eller som han själv upplunnit, den är en värdefull egendom, som han bör, så mycket han det kan, bevara åt kommande tider och släkter. Detta bör ske inte endast därigenom, att melodierna bli upptecknade i notböcker: det är bra, men det är inte det bästa, utan det bästa är, då melodierna leva sitt värkliga liv, tonernas liv, i det att de spelas med musikalt förstånd och smak och klän och glädje för lyssnande åhörare. Sant är visserligen, att en äkta spelman födes med musik i blodet och inte kan uppläras såsom en vanlig yrkesman; men det finns säkert inom Upplynds gränser många unga firmagor, som blott behöva ledning och uppmaning av de äldre för att bli goda spelmän. Och vid de nu hållna tävlingarna ha vi ju också hört prov på unga, goda musikaliska anlag. Vår önskan är nu den — och det är ni spelmän som ha gjort att låta den

ni äro goda — somliga mycket goda — då äro ännu bättre, och varför inte i en nära framtid de bästa av alla svenska spelmän, till heder och glädje för alla goda uppländingar! Ett leve för spelmännen, aftnens hedersgäster, ett kraftigt fyråldigt leve! Leve de!

Talet följdes av kraftiga hurrrop samt applåder. Direktör höll stadsnotarien Nils ANDERSSON ett kort föredrag om folkmusiken och de olika landskapsens inflytande på densamma. Det blev intet torrt föredrag, utan en synnerligen lifvoll skildring, illustrerad av låtar från olika landskap, vilka Andersson på ett måsterligt sätt föredrog å sin höjd. Man fick härigenom ett påtagligt intryck av skillnaden mellan melodierna t. ex. i Skåne, glada och livliga, i Värmland däremot känslofulla och ibland en smula vemodiga, mellan polskor från olika landskap och t. o. m. från olika socknar i samma landskap. Det har påståtts, sade Andersson, att det uteslutande är drag-spellets skuld, att våra gamla härliga folklåtar hållit på att dö ut. Men om detta instrument, med sin melodiförförande invärkan, har stor del i skulden, ligger nog den egentliga orsaken djupare, nämligen i en förhåkad livsuppfattning och förkärlek för utländskt kram. Våra dagars strävan att bevara och återuppliva de gamla folklåtarerna får ej endast gå ut på deras upptecknande och förvarande såsom kuriosa i museer. De måste också spridas ute bland folket i levande livet. Där hära de närmast hemma, och det är framför allt där intresset och kärleken för dem skall väckas och stärkas. Det är emellertid av vikt, att låtarna ej genom harmonisering inträngas i en för dem olämplig tvångserfya. Det skulle bli deras död. Tal, påpekade till sist, vilken hart när outtömlig stoffkälla våra kompositörer äga i de gamla folkmelodierna för en musikalisk-ning på nationell grund.

Professor N. SÖDERLÖW talade för prisdommarerna, bringande dem kommittéerades tack icke blott för deras arbete vid dessa tävlingar, utan också för all deras osparade möda i arbetet för den svenska folkmusikkens främjande. Bland prisdommarerna funnos häradsbövding Andersson, i folkmusikkens historia bärande hedersnamnet *Låkar-Nisses, och redaktör Lefler, vilka båda ägnat ett oförturadt arbete åt uppteckrandet och bevarandet av

Detta är naturligtvis ett stöd för den uppfattningen, att lirans med vallonerna kom till Norden och här omdanades till vår nuvarande nyckelharpa.

I Uppland förekommer nyckelharpan ännu mycket talrikt i ett brett bälte från Uppsalatrakten nordöst över till kusten samt nedåt Roslagen. I Trögds härad saknas hon numera, och i trakterna närmast sydost om Uppsala förekommer hon endast sällsynt.

Nyckelharpan tillvärkas alltifamt av spelmän särskilt i nordöstra Uppland. Bland dem, som tillvärvat nyckelharpor kan nämnas LINDKVIST från Fruhagen i Björklinge, senare bosatt i Uppsala och död där omkring 1894 vid 75 års ålder. Han var själv ingen betydande spelman, men han tillvärkade utmärkta nyckelharpor. En del spelmän säga, att hans harpor äro de bästa som finnas. För denna »fabrik» var tillvärkandet av instrumenten en nästan helig akt. Sökandet efter lämpligt virke och tvinnandet av strängarna ägde rum under trollformler och signier. Detta skedde, för att instrumentet skulle bli bra och kunna motstå illasinnade anslag av andra spelmän. Man trodde nämligen, att spelmännen kunde förtrolla och förstöra instrumenten för varandra.

Innan vi övergå till en skildring av vad som på sista tiden och särskilt genom spelmanstävlingarna i Uppsala gjorts för att bevara den gamla folkmusiken, skola vi nämna något om äldre berömda uppländska spelmän, vilkas namn ännu leva i folkets minne. Till grund för denna del av vår skildring ligga dels två artiklar om »Berömda Upplandspelmän», införda i Gefle dagblad den 10 och 12 nov. 1908 och författade av red. A. B. PSILANDER, dels från deltagare i spelmanstävlingarna inhämtade skriftliga upplysningar. Tyvärr medger icke tiden en utförlig framställning av denna avdelning, för vilken eljest ett ovanligt rikt material står oss till buds, och vi måste nöja oss med att återgiva vad som syns oss märkligast och mest värt ett allmänare intresse.

Så snart en spelman från norra Uppland skall ange ursprunget för sina gamla melodier, speciellt de gamla polskorna, hänvisar han med säkerhet till Byss-Kalle, ett namn känt och aktat, för att inte säga dyrkat, av allt vad spelmän heter i norra Uppland. Från honom sägas de flästa ännu spelade gamla upp-

låtar, som han lärt av äldre spelmän i Trögden. Vid tävlingarna spelade han bl. a. »Doktor Börjesson's polska», som spelades, då denne dansade med brudarna. Erhöll vid tävlingarna extra pris, en pokal skänkt av häradshövding G. Ribbing.

Johan Eriesson, Annelund, Vittinge sn, målare, född d. 7/7 1862 i Vansjö by, Väster-Lövsta sn. Farsfadern, fadern och en farbror voro spelmän. Farnodern blåste vallhorn. Eriesson började spela vid 17 års ålder; lärde av sin far. Kan en mängd — omkring 200 — gamla låtar, som han lärt av fadern, vilken i sin tur hört sin far spela dem. Erhöll fjärde pris.

August Ferdinand Frank, Skarpåsen, Fittja sn, torpare, född d. 2/3 1855 i Vängsta, Jällsta sn. Fadern var folspelare. Frank började spela vid 14 års ålder. Kan minst ett hundratal gamla låtar, som han hört spelas av andra spelmän. Vid tävlingarna, där Frank erhöll första pris, spelade han bl. a. en ståtlig gammal brudmarsch och en polska, som kallas »Börjeströms polska» efter en nu död spelman.

Anders Gustav Jansson, Knypplan, Dannemora sn, målare, född d. 8/4 1871 i Gillbärga by, Tolfta sn. Fadern, dennes farbror och morbror voro alla klarinettister. Började spela vid 13 års ålder, lärde av fadern. Kan spela ett 40-tal gamla låtar, de flästa har han lärt av fadern.

Jan E. Jansson, Gillbärga, Tolfta sn, f. d. hemmansägare, född d. 19/2 1839 i Myra by, Dannemora sn. En farbror och en morbror voro klarinettister. Av dessa lärde han spela, då han var 14 år gammal. Jansson är nu den ende spelman på klarinett i sin hemtrakt. J. E. Jansson och ovannämnde A. G. Jansson spelade vid tävlingarna dels var för sig, dels tillsammans. Erhöll fjärde pris.

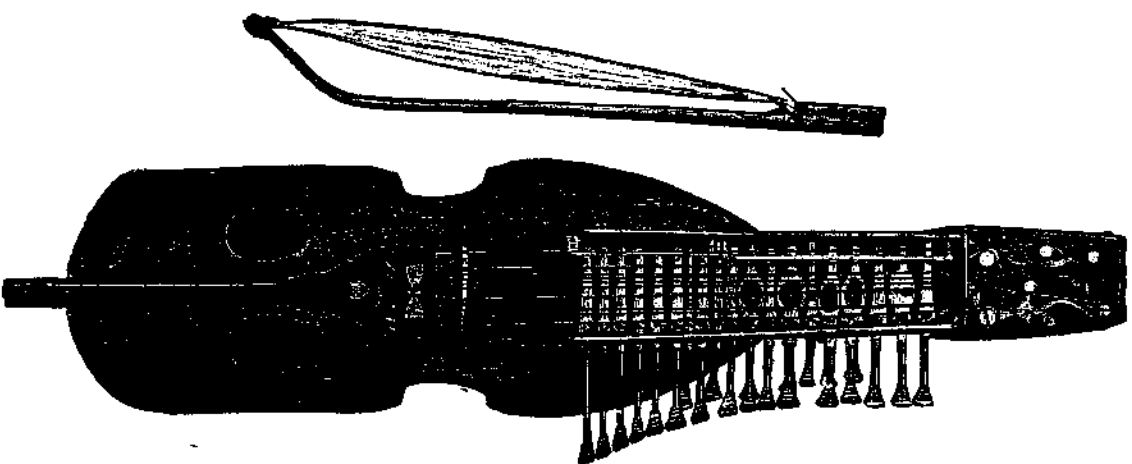
F. A. Lindvall, Grillby, Litslena sn, urmakare, född 1864. Började spela vid 11 års ålder. Spelar både klarinett och fol. Spelade vid tävlingarna tillsammans med C. E. Engström, Balingsta.

John Erik Schedin, Hedkarlsbo, Nora sn, lantbrukare, född d. 4/2 1876 på samma ställe, där han nu bor. Fadern är folspelaren Johan Schedin, som tillsammans med sin son erhöll första pris i samspel. John Schedin började spela vid 9 års ålder. Har också spelat flöjt några år, men övergivit den för klarinetten, som passar bättre vid dansmusik. John Schedin erhöll tredje pris på klarinett.

Karl Olof Sundberg, Fyrsta, Litslena s:n, Ladugårdskart, född d. 9/8 1839 i Viggeby, Lillkyrka s:n. Bjugjade spela vid 17 års ålder. Har lärt alla de låtar han kan av andra spel-
män utom två polskor, som han själv komponerat. Sundberg har spelat vid 22 midsommardanser på Ekolunds slott. Han erhöill vid tävlingarna fjärde pris.

ha förekommit först under nyare tiden. Instrumetets förekomst är hos oss begränsad till Uppland, med undantag för enstaka exemplar, som påträffats i Ostergötland, Dalarna och Hälsingand. För någon tid sedan påträffades även ett exemplar på en vind i Hårnössand. Nyckelharpan motvarar på germansk botten den franska liran, men under det tonen på denna frambringas genom kringvridande av ett i kanten hartsat jul, som gnider mot strängarna (under dessa), trakteras »harpan» med stråke liksom en vanlig fol. Skillnaden mellan folen ock »harpan» är dock ganska stor, i det som bekrant på folen den önskade tonen fås genom att spelmannen med tryck av fingrarna avdelar strängarna, medan åter nyckelharpan liksom liran har en särskild skalklavatur, som ganska tydligt framgår av närliggande bild.

Utom i Sverige förekommer nyckelharpan även i Finland — vid de gamla järnbruken med en arbetarestam, som delvis utgöres av valbonättlingar.

Résumé.

: 9

L'ancienne musique populaire de la Suède, tombée de plus en plus en désuétude sous l'influence des mœurs modernes, est devenue ces dernières années l'objet d'un intérêt passionné, qui s'est efforcé de retrouver et de faire connaître, dans un but national, historique et civilisateur, les vieilles mélodies populaires, les vieux musiciens encore en vie et les vieux instruments. Dans cette œuvre de culture conservatrice, les concours de musiciens que l'on vient d'inaugurer dans plusieurs provinces ont une place très importante. Ce fut donc tout naturel que la province d'Uppland, la souche de l'ancien royaume de Suède, se mit aussi à conserver ses trésors de musique populaire et prit part à l'œuvre de renaissance de cette musique, d'autant plus qu'en Uppland, non seulement il existait déjà un vieux répertoire pour les instruments ordinaires, le violon, la clarinette et la flûte, mais on possédait encore un instrument caractéristique de cette province, la « nyckelharpa », qui fait pendant en pays germanique à la vieille française.

L'histoire de la musique populaire d'Uppland possède toute une série de noms de musiciens connus et fêtés, dont les mémoires vivent encore et dont la mémoire est fort honorée. Au premier rang entre eux se trouve « Byss-Kalle », né en 1783, mort en 1847. C'est de lui qu'on tient la plupart des vieilles « grandes polonaises » = « storpolskor » d'Uppland, encore jouées. Sa famille était d'origine wallonne et s'appelait d'abord Bousard. Le nom de « Byss-Kalle » a été entouré d'une vraie auréole, et il circule encore des histoires innombrables du pouvoir sur-naturel qu'exerçait son jeu sur les hommes et les choses. Parmi les autres vieux musiciens célèbres, fort nombreux du reste, nous citerons « Gås-Anders », « Gulamåla-Viteu », « Pingeln » et « Speltuss ».

C'est M. AXEL ERDMANN, professeur à l'université d'Uppsala, qui a eu le premier l'idée d'arranger un concours de musiciens upplandais; c'est encore lui qui, avec le secrétaire général de la préfecture d'Uppsala, M. le comte KNUT HAMILTON, a travaillé

le plus pour mener à une bonne fin cette entreprise. Au mois de janvier 1909, on a publié des invitations pour prendre part au concours, et bientôt les musiciens ont commencé à se faire inscrire. Comme juges du concours on a invité six personnes, expertes sur le domaine de la musique populaire, à leur tête le notaire de la ville de Lund, M. Nils ANDERSSON, qui plus que personne dans le pays tout entier à travaillé à la renaissance de la musique populaire.

Dans la « nation » des étudiants d'Uppland, dans la maison de laquelle la plus grande partie du concours devait avoir lieu, un comité s'était formé qui dirigeait en détail les arrangements locaux.

Le 7 et le 8 mai 1909 le concours eut lieu. Les musiciens étaient au nombre de 104, venus de différentes parties d'Uppland. Entre eux 56 ont joué du violon, 36 de la vielle (»nyckelharpa»), et 8 de la clarinette. Il y a eu aussi des ensembles de ces instruments. Les âges les plus différents étaient aussi représentés, ainsi on a remarqué d'un côté un clarinettiste de 85 et un violoniste de 81 ans, et de l'autre côté un joueur de vielle de 14 et un violoniste de 13 ans.

Un nombreux auditoire d'intéressés a assisté au concours, et aux quatre concerts publics qu'on a donnés, l'affluence a été si grande que la minorité seulement de tous ceux qui désiraient des billets a pu en avoir.

Après le concert du second jour la distribution des prix a eu lieu. Mme EKMAN, femme de l'archevêque d'Upsala, a distribué les prix aux meilleurs concurrents. Au soir, une fête a terminée ces journées mémorables, qui sans doute ont été d'une grande importance pour la musique populaire d'Uppland et le seront encore davantage.

För varje år blir i vårt land intresset för att, medan tid är, samla ock bevara de rika kulturskatter, som en ny tid hotar med förgångelse, allt livigare ock det därav framkallade arbetet allt mer fruktbringande. Detta arbete omfattar numera ej endast folksål, folktro ock andra arter folkdikter, utan även ock helt naturligt folkmusiken. Alltför länge har denna fått föra sitt tyuande liv, bortglömd av dem som bort förstå den, föraktad eller t. o. m. hatad av dem, som varken kunde eller ville uppskatta den. Ock dock, vilket förklarande ljus kasta inte de gamla låtarna över ett helt landskaps folkkaraktär! Hur kan inte den, som med kärleksfullt intresse åhör gamla bondespelmän från olika landskap, avlyssna dem de spår, som vida, bölrdiga slätter, leende stränder eller mörka, sorgelunga skogar avsatt i den gamla folkmusiken! Ock hur mäktig träder inte de gamla melodiernas skönhet för oss, om vi jämföra dem med de moderna slagdängor, som nu överallt ljuda oss till mötte från dragspel eller grammofooner! Den gamla tiden, då musiken var alla kär ock då spelmännen sattes högt i ära, efterträdades av en annan med rakt motatt uppfattning. På många platser var det en pietetisk religiositet, som i misstraktat nit fördömd all musik utom den religiösa. Då brände man upp fiolerna ock började i stället knäppa på gitarer. Men den sunnda livsglädjen kunde inte alltid undertryckas, inte ens när den ville taga sig uttryck i toner. Så kom dragspelet, som var lättanterligt ock på vilket även den omusikaliske rätt snart kunde lära sig spela. Men med sin ostillfredsställande konstruktion — vanligen saknar det halvtoner — kan detta instrument aldrig tillfredsställa den värkligt musikaliske — dragspelet har blivit en farlig fiende till den gamla, värdefulla folkmusiken.

På de senare åren ha emellertid de gamla melodier, de gamla instrumenten ock de gamla spelmännen åter börjat komma